

Рік заснування «Культури слова» — 1967. Спочатку збірник мав назви «Питання мовної культури» (випуски 1-4), «Рідне слово» (випуски 5-9), а з 1976 р. (з 10 випуску) — «Культура слова». У різні роки редакторами цього видання були Й. А. Багмут, М. А. Жовтобрюх, В. М. Русанівський, М. М. Пилинський,

Від блакитної барви перших випусків до золотисто-жовтої наступних — у таких традиційно національних кольорах збірника було, мабуть, щось символічне. Так само, як і в нереалізованому в 70-і роки бажанні запровадити нову назву видання «Рідне слово». У не такі вже й далекі часи «Культура слова», як, до речі, й однойменна навчальна дисципліна у вузах на філологічних факультетах, мали суспільно важливе призначення: плекати літературну українську мову як вищу, освячену культурою і загальною освітою форму національної мови, утверджувати поняття взірцевих літературних норм, сприяти їх кодифікації. А норми ці, як відомо, склалися не за рік чи десятиліття. За ними — тривалий і непростий шлях українців до єдиної літературної мови, яку Іван Франко називав «репрезентанткою національної єдності, спільним і для всіх діалектів рідним огнивом, що сполучає їх в одну органічну цілість».

Збірник «Культура слова» виходив у видавництві «Наукова думка» спочатку один раз на рік, потім щопівроку. Починаючи із 46-го випуску, його і готує, і видає Інститут української мови НАН України. Хоч і не всі публіковані в ньому матеріали досягають бажаного, але видання намагається відійти від академічного стилю й утвердити науково-популярний виклад.

Наші автори — від аспіранта до академіка — переконують, що про складні теоретичні речі можна розповідати просто й цікаво. Йдеться про стале й змінне в мові, про походження слів і зворотів, про життя української мови в давні часи, про діалектну різноманітність живої мови, а також про широкий спектр питань, пов'язаних із сучасним функціонуванням літературної мови. Розділи, що їх пропонує «Культура слова», знайомлять читача не лише з життям рідного слова, а й з різними галузями сучасного українського мовознавства, пор.: «Мова і час», «Слово в художньому творі», «Розвиток словникового складу», «З історії мови», «З історії культури і писемності», «Мова фольклору», «Граматична стилістика», «Термін і сьогодення», «Дитина і мова», «На допомогу вчителю» та ін. Публікації за 30 років показують читачеві, як змінилося ставлення до літературної мови, до джерел її норм, як змінилися і власне лінгвістичні проблеми. Помітно зріс українознавчий аспект матеріалів збірника. Це й загальний інтерес до походження слів рідної мови, до власних назв, назв народних свят, звичаїв, традиційного мовного етикету, це й заглиблення в історію мови, культури, писемності. Культура мови як комплексна соціолінгвістична дисципліна надто чутлива до суспільних зрушень, отож державний статус української мови має розширити коло проблем, пов'язаних із культурою мови. Як ми говоримо й пишемо в кінці 90-х років ХХ століття, якою бачимо нашу літературну мову, що маємо пропагувати, відстоювати, утверджувати як ознаку національної культури? На такі питання й має відповідати інтегративна, комплексна галузь мовознавства — культура мови.

Наш збірник благословив у науково-викладацьку дорогу багатьох своїх авторів. На його сторінках з'являлися їхні перші праці — як аспірантів, а згодом і їхні розвідки — уже як кандидатів, докторів наук, знаних шанувальників рідного слова.

Географія публікацій дуже широка — від Чернігова до Одеси, від Ужгорода до Харкова, Донецька, від Львова до Полтави, Запоріжжя і, звичайно, Київ, де найбільше аспірантів і докторантів. Збірник давав прихисток молодій науковій зміні, а тим самим і розширював саму тематику публікацій із культури мови. Починали ми з малого — досить порівняти перші випуски, що містять 5-7 публікацій, і останні, коли кожний випуск об'єднує понад 25 невеликих матеріалів. Кількість статей, урізноманітнення тематики, безумовно, вирізняють останні збірники.

Видання «Культура слова» знають викладачі вузів і студенти, вчителі й учні, редактори, журналісти. Не в усіх містах України його можна було придбати (а тим більше тепер), мабуть, не в усіх бібліотеках вузів можуть похвалитися повним комплектом збірника. Проте за 30 років він справді набув популярності і в Україні, і за її межами. Одне з найважливіших завдань нашого видання бачимо в тому, щоб виховувати мовне чуття, мовний смак, пропагувати мистецьке, художньо досконале слово. Не випадково нашими авторами були Олесь Гончар, Петро Панч, Борис Тен, Олександр Сизоненко, Дмитро Білоус, Дмитро Гнатюк. На сторінках збірника друкувалися матеріали з мовознавчої спадщини Максима Рильського, який поєднував у своїй творчості високу культуру українського художнього слова й лексикографічні уподобання.

Усе, що було в Україні цікавого й нового в дослідженні мови художньої літератури, мови фольклору з'являлося передусім на сторінках «Культури слова», тобто видання вело перед у стилістиці поетичного слова. Це була і є почесна апробація для авторських розвідок. Варто переглянути лише оригінальні назви статей (як правило, це поетичні рядки, цитати, крилаті вислови), щоб переконатися, що збірник має свій стиль, своє обличчя в практиці популяризації естетичного слова. Врешті, він засвідчує існування естетичних ідеалів сучасного дослідника-лінгвіста, які не можуть не впливати на широке коло читачів.

По-різному можна розуміти заявлену на початку здійснення цього видання орієнтацію на суто практичний характер публікацій. Адже навчити сучасного вчителя, вихователя дитячого садка, навчити батьків сприймати фольклор, художній твір і передавати це сприймання дітям — це ціла філософія утвердження національно-мовної свідомості, філософія заглиблення в національну культуру. Вона якнайтісніше пов'язана із чуттєвим сприйманням і осмисленням рідного слова.

Збірник має своїх постійних авторів, і ми горді з того, бо це вже певні традиції. За 30 років не завжди вдавалося уникати «датських» (написаних до дат) формальних статей, але нерідко «ювілейний» поштовх давав початок і новим, оригінальним думкам, що їх висловлювали автори. На сторінках збірника з'являлися цікаві публікації про мовотворчість В. Винниченка, М. Хвильового, В. Свідзінського, Т. Осьмачки, Л. Талалая, Л. Костенко, Є. Гуцала..., поверталися в історію мовознавства імена О. Курило, В. Сімовича, І. Огієнка, М. Возняка, В. Гнатюка...

Поряд з іменами відроджувався інтерес до нових напрямів в українському мовознавстві, бажання популярно розповісти про історію нашої мови і про її сучасне буття.

Тридцять років — хай і коротка, але вже історія науково-популярного видання. Вона триває і, сподіваємося, відкриватиме нові сторінки про мовні скарби, сприятиме поширенню загальнолітературних норм, згуртуватиме й надалі шанувальників рідного слова з усіх куточків України.

Знайомлячи читачів із найцікавішим у сучасному українському мовознавстві, видання здійснюватиме постійний зв'язок із живою мовною практикою. Бо ж саме вона дає поштовх науковим розвідкам із культури мови. «Культура слова» чекає на нову пошту й обіцяє нові цікаві публікації із життя рідного слова.

Читайте і пишіть!